

Федірко Г. А.
аспірантка кафедри менеджменту підприємств
ORCID: 0000-0002-3691-7748;

Дергачова В. В.
д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0317-8675

РИНКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Умови ринкового середовища в Україні відіграють важливу роль у створенні робочих місць, забезпеченні економічного розвитку. Існує велика кількість інституцій та гравців на національному та міжнародному рівнях, які приймають участь у його формуванні. Його якість також відображає якість економічних умов, а також передумови господарської діяльності суб'єктів господарювання. При аналізі ринкового середовища і вивченні його розвитку важливо знати роль учасників, залучених до формування ринкового середовища, а також тих, хто здійснює моніторинг цього середовища на національному та міжнародному рівнях і підготувати платформу для змін. Питання дослідження взаємовідносин між різними учасниками і їх вплив на розвиток і зміну ринкового середовища також є важливим для моніторингу та оцінки процесів відкриття бізнесу в тій або іншій галузі, в тому числі в умовах ринку деревообробної галузі.

Вивчення умов ринкового середовища, створених для підтримки або розвитку бізнесу в країні слід розглядати як складну конструкцію, в якій інституції, держава, банки, інфраструктурні сектори, конкуренти, споживачі відіграють важливу роль.

Ринкове середовище відіграє першочергову роль у процесі підтримки бізнесу, воно є основним об'єктом конкурентної політики, яка формується з огляду на існуючі конкурентні позиції, сегментні характеристики. Зважаючи на зазначене, вивчення теоретико-практичних засад функціонування ринкового середовища є актуальним для розуміння можливостей врахування його стану в процесі створення положень конкурентної політики підприємств деревообробної галузі, в тому числі важливими напрямками дослідження виступають категоризація дефініції і структуризація учасників.

Аналіз наукових джерел [1], [2] дозволяє сформулювати історіографію розвитку концепту ринкового середовища підприємств та виокремити його наступні етапи, зокрема:

- етап визначення ринкового середовища у якості зручного розташування підприємств, який пов'язаний із початком ХХ ст.;
- етап ідентифікації даного концепту у якості поля для входів і виходів, який відноситься до кінця 1940-1960 рр.;
- етап формування даного поняття як сукупності умов, процесів, інститутів, обмінних процесів, явищ, що відбуваються поза учасником та здійснюють прямий або опосередкований вплив на її функціонування. Вказане бачення зазначеного концепту виникає в кінці 1970-х рр. і починає трансформуватись до нинішнього часу.

У сучасній науці розглядаються різні підходи до дослідження ринкового середовища.

У дослідженні [3] сутність поняття ринкового середовища асоціюється з інтегрованою екосистемою зовнішнього середовища для підприємницької діяльності. Дослідники зазначають те, що структуру бізнес-середовища складають: умови для розвитку, створені з боку уряду (антимонопольна, фіскальна, законодавча, регуляторна політика, інші дії стосовно забезпечення підприємницького клімату), людські ресурси, фінансове середовище, державні послуги, конкуренти, постачальники супутніх товарів (послуг), споживачі та інноваційне середовище.

Ринкове середовище поділяється на чотири виміри: справедливе та конкурентне ринкове середовище, ефективне державне середовище, справедливе та прозоре правове та політичне середовище, відкрите та інклюзивне людське середовище [4].

Узагальнення існуючих методичних підходів до оцінювання впливу зовнішнього середовища на конкурентну політику підприємств дозволило виявити низку їх переваг та недоліків, які пов'язані з дослідженням їх впливу на окремі показники конкурентної політики, різними часовими періодами дослідження, використанням лінійних залежностей між факторами та результатами тощо. Усунути виявлені недоліки дозволяє використання методу імітаційного моделювання, яке базується на використанні думок експертів ринку та використанні математичного інструментарію для прогнозування взаємозалежностей між обраними факторами.

Систематизація сучасних проблем розвитку підприємств з оброблення деревини та виробництва виробів з дерева, які представлені в наукових та аналітичних джерелах, дозволила узагальнити основні зовнішні фактори впливу на конкурентоспроможність підприємств. До таких факторів віднесено: прозорість ринку деревини та забезпечення якості та кількості ресурсів деревини, попит на продукцію деревооброблення, фінансові та інвестиційні можливості.

За результатами використання методології імітаційного моделювання оцінено силу впливу виокремлених основних факторів зовнішнього середовища та змодельовано поведінку конкурентної політики підприємств у випадку здатності підприємств використати переваги направленості такого впливу. Виявлено, що найменші зміни ефективності конкурентної політики підприємств матимуть місце при умові позитивного імпульсного збурення внутрішнього та зовнішнього попиту. Продиктована така залежність тим, що при даному факторному впливі підприємство лише використовує тимчасові переваги зовнішнього ринкового середовища, не проводячи при цьому внутрішніх технологічних змін.

При умові збільшення кількості та якості необробленої деревини та підвищення прозорості ціноутворення ринку деревини конкурентна політика підприємств демонструє підвищення своєї ефективності. Обумовлено це можливостями для підприємств збільшення частки виробництва виробів дорогого цінового сегменту, технологічних та асортиментних змін.

Серед факторів впливу найбільша результативність матиме місце у випадку залучення зовнішнього фінансування. Підприємства вдаються для довгострокового фінансування для реалізації проектів розширення, модернізації, реорганізації тощо. Все це відображається в майбутньому на конкурентній активності підприємства.

Сформована вибірка підприємств та сукупність показників для оцінювання ефективності реалізації їх конкурентної політики дозволила виявити критичні значення окремих показників на кожному із підприємств та, виходячи із узагальнених напрямів щодо їх усунення, запропонувати для кожного із підприємств зміни конкурентної політики та практичні напрями її реалізації, спрямовані на підвищення їх конкурентоспроможності. Така задача вирішувалася шляхом співставлення фактичних показників локальних індексів конкурентної політики з їх середніми значеннями у вибірці.

На основі узагальнення змін конкурентної політики та напрямів їх реалізації для кожного із підприємств вибірки представлена сукупність агрегованих пропозицій щодо направленості конкурентної політики для підвидів економічної діяльності за КВЕД 16.

В умовах низької ефективності реалізації конкурентної політики підприємств та переважання малих підприємств в діяльності з оброблення деревини та виробництва виробів з дерева, проведено аналіз можливостей формування інтегрованих форм їх співпраці. Доведено, що в умовах зростання попиту на вироби з дерева для відбудови економіки країни, існуючої системи бюджетного відшкодування частини витрат, податкових пільг, сформоване організаційне забезпечення створення екоіндустріального парку. На відміну від індустріальних парків, екоіндустріальний парк забезпечить повне використання ресурсів деревини, екологічність виробництва, економію витрат тощо.

Комплексним показником оцінки ефективності реалізації авторських пропозицій є рівень конкурентоспроможності підприємств. Запропонована методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств базується на побудові багатокутника конкурентоспроможності на основі вершин локальних індексів їх конкурентної політики. Таке оцінювання дозволяє врахувати всю сукупність латентних ознак конкурентоспроможності підприємства та прогнозувати зміни її рівня під впливом змін факторів зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Pizło W., Mazurkiewicz-Pizło A. Koncepcja otoczenia organizacji z uwzględnieniem wybranych aspektów międzynarodowych. The Theory of Organization's Environment Taking Selected International Aspects into Consideration. Zeszyty Naukowe SGGW - Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej. 2008. Vol. Nr. 71. S. 27-41.
2. Czerski M. Otoczenie organizacji jako punkt odniesienia dla działań przedsiębiorstwa. [W:] K. Pujer (red.), Zarządzanie przedsiębiorstwem w zmiennym otoczeniu w kontekście zrównoważonego rozwoju, Exante, Wrocław 2016, SS. 17-30. ISBN: 978-83-65374-09-7
3. Wu C., Lin J. The Relationship Between Business Environment and Single Champion Enterprise Entrepreneurship. Front. Psychol. 2022. Vol. 12:788053. doi: 10.3389/fpsyg.2021.788053
- Wang N., Cui D., Geng C., Xia Z. The role of business environment optimization on entrepreneurship enhancement. Journal of Economic Analysis. 2022. Vol. 1(2). P. 66-81. URL: <https://doi.org/10.58567/jea01020005> (the date of application: 02.04.2026).